

Securitatea umană, o nouă componentă a securității internaționale

Autor: T. Busuncian
Dr., conferențiar universitar

Unități de conținut

1. **Securitatea umană: dimensiuni si conexiuni**
2. **Securitatea umană ca paradigmă politică internațională**
3. **Asigurarea securității umane - între deziderat și realitate**
4. **Probleme/provocări la adresa securității umane.**

Securitatea umană: dimensiuni si conexiuni

În prezent, conceptul folosit cel mai des în analizele de securitate, în contextul unei lumii globalizate este acela de securitate umană.

Acest lucru este determinat de faptul că trebuie subliniate elementele de diferențiere dar și de asemănare dintre diferitele concepte de securitate și în ce măsură se subsumează, completează, coagulează acestea în conceptul de securitate umană.

Preocupări pentru securitatea individului există și la nivel internațional. În anul 1994, „Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare” a publicat Raportul anual asupra dezvoltării umane, în care a introdus noțiunea de *securitate umană*, ce, în anii următori, a devenit un reper pentru un nou model de securitate, o nouă paradigmă a securității. Conform viziunii ONU, societatea umană trebuie să se înscrie rapid într-un proces de transformare pe două niveluri, al cărui rezultat să fie, pe de o parte, transferul centrului de greutate de la securitatea teritorială la cea a oamenilor, iar pe de altă parte, transferul mijloacelor de realizare a securității de la achiziția de armament la dezvoltarea umană sustenabilă.

Securitatea umană: dimensiuni si conexiuni

Securitatea umană necesită, în acest caz, contracararea unei largi game de amenințări la adresa oamenilor, grupate astfel:

- securitatea economică – asigurarea unui venit minim necesar fiecărui individ;
- securitatea hranei – garantarea accesului la hrana de bază;
- Securitatea medical – asigurarea protecției minime față de boli și de un stil de viață nesănătos;
- securitatea ecologică – protejarea oamenilor față de deteriorarea mediului și dezastrele naturale;
- securitatea personală – ocrotirea oamenilor de violența fizică, oricare ar fi sursa acesteia;
- securitatea comunității – protejarea oamenilor de degradarea relațiilor și valorilor tradiționale, de violența etnică și sectară;
- securitatea politică – furnizarea unui mediu de viață bazat pe respectarea în societate a drepturilor omului.

Rolul serviciilor de informații în securitatea națională.

Securitatea umană a evoluat de-a lungul timpului, extinzându-se dincolo de conceptele tradiționale de securitate națională, concentrându-se pe bunăstarea indivizilor și comunităților. Serviciile de informații joacă un rol crucial în asigurarea acestei securități, dar interacțiunea lor cu drepturile omului și libertățile fundamentale generează numeroase provocări.

- **1. Confidențialitate vs. Securitate**

Una dintre cele mai mari provocări este echilibrul între protecția informațiilor sensibile și dreptul la viață privată al cetățenilor. Serviciile de informații adesea colectează date pentru a preveni amenințările, dar această practică poate duce la abuzuri, supraveghere excesivă și încălcarea intimității.

- **2. Transparență și Responsabilitate**

Lipsa de transparență în activitățile serviciilor de informații poate alimenta neîncrederea publicului. Este esențial ca aceste instituții să fie responsabile pentru acțiunile lor, iar cetățenii trebuie să aibă acces la informații despre modul în care sunt gestionate datele lor personale.

- **3. Manipularea Informațiilor**

Serviciile de informații pot deveni un instrument de manipulare, utilizând informațiile pentru a influența opinia publică sau pentru a interveni în procese democratice. Acest lucru subminează securitatea umană, creând un climat de neîncredere și instabilitate socială.

Provocările securității umane în contextul serviciilor de informații. Riscuri și amenințări.

- **4. Riscurile Tehnologice**

Progresele tehnologice au transformat modul în care serviciile de informații operează, dar aceste inovații vin și cu riscuri. Cybersecuritatea devine o prioritate, iar atacurile cibernetice pot compromite informațiile sensibile, afectând securitatea națională și umană.

- **5. Discriminare și Profilare**

Colectarea de date de către servicii de informații poate duce la profilarea discriminatorie a anumitor grupuri etnice sau religioase. Aceasta nu doar că afectează securitatea umană, dar și contribuie la marginalizarea comunităților, generând tensiuni sociale.

- **6. Cooperarea Internațională**

Într-o lume globalizată, provocările securității umane nu se limitează la frontierele naționale. Colaborarea între servicii de informații din diferite țări este esențială, dar poate ridica întrebări legate de suveranitate și de respectarea drepturilor omului la nivel internațional.

- **7. Impactul Crizelor Globale**

Crizele globale, precum pandemii sau conflicte armate, pun presiune asupra serviciilor de informații. Acestea trebuie să se adapteze rapid, dar adesea aceasta se face în detrimentul securității umane, prioritizând securitatea națională în fața bunăstării individului.

Provocările securității umane în contextul serviciilor de informații necesită o abordare echilibrată și responsabilă. Este esențial ca aceste instituții să colaboreze cu societatea civilă, să adopte politici transparente și să respecte drepturile fundamentale ale omului. Numai printr-o astfel de abordare se poate asigura o securitate umană durabilă și eficientă, în beneficiul tuturor cetățenilor.

Securitatea umană pe agenda structurilor de securitate în Republica Moldova

- Prezența problemelor de securitate umană pe agenda structurilor de securitate în Republica Moldova este determinată de o serie de **factori interni și externi de ordin geopolitic, politic și economic**. Totodată, declararea de către statul nostru a vectorului politicii externe de integrare în Uniunea Europeană, datorat evoluției evenimentelor pe plan regional și international, a determinat o apropiere de principiile și valorile europene.
- În prezent, consolidarea sistemului național de securitate în conformitate cu cerințele UE de dezvoltare și modernizare este un imperativ strategic de importanță națională, care necesită **acțiuni de ajustare instituțională și legislativă**. În cadrul procesului de integrare europeană, Republica Moldova trebuie să gestioneze aceste multiple dimensiuni ale securității umane pentru a răspunde provocărilor și amenințărilor într-o manieră comprehensivă.

Securitatea umană pe agenda structurilor de securitate în Republica Moldova

- Riscurile și pericolele de natură internă au crescut și continuă să se intensifice, ceea ce accentuează și mai mult cele externe. Amenințările și pericolele la adresa securității naționale sunt în mare parte rezultate directe sau indirecte ale destrămării Uniunii Sovietice. Cu toate acestea, observăm că spectrul surselor de insecuritate evoluează într-un mod specific, în care participarea Moldovei la scheme viabile de securitate, în cadrul procesului de integrare europeană, are un rol fundamental.
- Este esențial să subliniem că în prezent Republica Moldova nu răspunde adecvat la oportunitățile oferite de configurația geopolitică a Europei. În acest context, **există trei principii fundamentale** care pot diminua amenințările la adresa securității în cazul statelor vulnerabile, așa cum este Republica Moldova:
promovarea democrației;
instaurarea unei bune guvernări;
și respectarea supremației legii

Securitatea umană pe agenda structurilor de securitate în Republica Moldova

- În comparație cu realizările altor țări fost-socialiste, cum ar fi statele baltice și România, Republica Moldova nu a elaborat încă o strategie coezivă pentru securitatea națională și pentru consolidarea și dezvoltarea unui proces autentic și stabil de democratizare. Un aspect cert este că majoritatea amenințărilor actuale pot fi atribuite organizării fragile a instituțiilor de stat, nivelului ridicat de corupție și abuz de putere, slăbiciunii instituționale și lipsei de responsabilitate a oficialilor pentru îndeplinirea obligațiilor lor. Toate aceste aspecte erodează eficiența guvernării în stat și contribuie la insecuritatea la nivel individual și regional.
- Această realitate impune autorităților din Republica Moldova necesitatea de a îmbunătăți cadrul legal și de a implementa practici, proceduri și mecanisme mai eficiente în acest domeniu.

Securitatea umană la nivel regional

- La nivel regional, cooperarea între statele vecine joacă un rol esențial în abordarea amenințărilor comune și în consolidarea securității umane. În fața provocărilor precum terorismul transfrontalier, traficul de droguri, schimbările climatice și migrația, statele trebuie să colaboreze pentru a identifica soluții durabile și pentru a implementa măsuri preventive adecvate. Promovarea dialogului, înțelegerii reciproce și consolidarea încrederii între statele vecine reprezintă elemente cheie în asigurarea securității umane într-o anumită regiune.
- Războiul declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei a cauzat una dintre cele mai grave crize umanitare din ultimele decenii. O serie de crize, cu caracter atât regional, cât și internațional, s-au extins la nivel global, acoperind domenii variate, de la economie și energie până la dimensiuni umanitare semnificative. Impactul acestor evenimente se resimte în mod deosebit în rândul populației din Ucraina, însă aceste crize au efecte majore și asupra cetățenilor Republicii Moldova și a tuturor locuitorilor din țările europene. O undă de șoc s-a resimțit chiar și în statele din Asia și Africa, în special în ceea ce privește siguranța alimentară. Criza umanitară se manifestă în multiple direcții, incluzând crime de război, deplasări forțate atât interne, cât și externe ale persoanelor, deportarea copiilor ucraineni în Federația Rusă, insecuritatea alimentară, insecuritatea sanitară și alte aspecte semnificative.

Securitatea umană la nivel regional

- În același timp, există riscul ca Federația Rusă să întreprindă acțiuni similare și în alte regiuni ucrainene prorus, având în vedere posibilitatea recunoașterii și anexării regiunii transnistrene din Republica Moldova. Aceste acțiuni sfidează regulile de joc internaționale și legile, aducând în discuție exemple precum Kosovo, intervenția în Iugoslavia, Afganistan, Irak, Siria, Libia, și altele. În acest context, regiunea transnistreană rămâne o sursă de instabilitate în ceea ce privește aspectele politice, economice, sociale și militare, iar regimul secesionist continuă să fie un generator de riscuri și amenințări la adresa securității statului și stabilității regionale.
- Rolul organizațiilor și instituțiilor internaționale de securitate este extrem de important în ameliorarea situației globale. Întrucât mediul internațional de securitate suferă schimbări rapide, instrumentele și mecanismele existente, precum convențiile, rezoluțiile, strategiile, planurile de acțiune și legile internaționale, necesită ajustări și modificări pentru a funcționa eficient în contextul actual. Există o nevoie de instrumente și mecanisme funcționale care să identifice condițiile favorabile pentru statele care încalcă obligațiunile stipulate în documentele fundamentale ale organizațiilor și instituțiilor internaționale.

Rolul organizațiilor și instituțiilor de securitate

- Organizațiile și instituțiile internaționale reprezintă o parte integrantă a platformei politice mondiale, o platformă pe care cercetătorii și observatorii se află în dezacord în privința importanței relative a anumitor actori și dinamici. Evident că există opinii diferite în ceea ce privește contribuția organizațiilor și instituțiilor internaționale la asigurarea securității. Potrivit unor cercetători, organizațiile internaționale reprezintă interesele mai multor state și acestea nu pot satisface ceea ce se așteaptă de la ele. Pe de altă parte, se argumentează în favoarea rolului pozitiv al organizațiilor și instituțiilor internaționale în promovarea cooperării în probleme de securitate.
- Un impact determinant pentru configurarea teoretico-metodologică a concepției securității umane a fost exercitat de către Organizația Națiunilor Unite, experții căreia au reușit să sistematizeze materialul teoretic și concepțiile novatoare ale oamenilor de știință, elaborate în perioada căderii Cortinei de fier și reconfigurării realităților geopolitice de la sfârșitul deceniului 9 al sec. XX. Este cunoscut faptul că eficacitatea Organizației Națiunilor Unite depinde de consensul marilor puteri care se efectuează respectând Carta ONU. În aceeași ordine de idei, categoriile juridice internaționale au și ele nevoie de îmbunătățire, în special, când pe arena politică apar contradicții și interese care au impact negativ asupra echilibrului de putere. Fiind o organizație universală, ONU cu propria sa competență, legitimitate și calitate de membru, nu poate fi schimbată, doar completată de către alte instituții regionale.

Rolul organizațiilor și instituțiilor de securitate

- Amenințările care se manifestă la nivel zonal sau regional sunt preocuparea organizațiilor internaționale de securitate, care caută soluții și modalități de gestionare exclusiv prin mijloace pașnice, pentru a promova pacea și stabilitatea la nivel global. Astfel de inițiative sunt cruciale pentru a proteja populația și pentru a asigura un mediu securizat și stabil într-un context în care riscurile legate de armele de distrugere în masă și alte amenințări globale sunt semnificative.
- Majoritatea țărilor membre ale Uniunii Europene consideră amenințarea și pericolul la un nivel redus. Totuși, în majoritatea statelor au fost adoptate măsuri de precauție pentru a se pregăti în fața posibilelor amenințări. Aceste măsuri includ cercetări științifice și experimentale în domeniul militar la nivel național, crearea subdiviziunilor speciale și pregătirea rezervelor de vaccinuri, antibiotice și medicamente profilactice pentru boli. În plus, au fost echipate subdiviziunile de reacție rapidă cu echipamente pentru dezinfectarea terenurilor și pentru protecție.

Importanța colaborării

Statul este prea mare ca să satisfacă nevoile umane, dar în același timp prea mic pentru a face față provocărilor la nivel regional și global. Aceasta vine în contradicție cu principalul argument că motivul pentru care statul e privit ca obiect al securității se datorează faptului că statul poate ajunge la un anumit nivel de automulțumire în termeni economici, culturali și militari, sau că statul este suficient de mare pentru a face ordine în interiorul propriilor granițe. Statul este în același timp o sursă de amenințare și de insecuritate la adresa poporului. Scopul final trebuie considerat a fi securitatea oamenilor, iar statul trebuie să fie văzut ca un mijloc către împlinirea acestui scop. Stabilirea statului ca obiect principal al securității conduce uneori la abuz. Securitatea este înțeleasă nu ca un conținut al unui sector particular (militar), ci ca un tip particular de politică definit prin referire la amenințări existențiale și apeluri pentru acțiuni de urgență în orice sector

Importanța colaborării

- Ca rezultat al tot mai frecventelor situații în care organizațiile și instituțiile internaționale sunt implicate în probleme globale sau transnaționale, relațiile dintre acestea necesită o adaptare constantă la noile practici și mecanisme de colaborare, cooperare și comunicare la nivel global. Pentru ca o astfel de abordare să fie fezabilă, se ia în considerare dezvoltarea unor elemente de similitudine în ceea ce privește valori și interese dincolo de granițele identităților naționale. Această abordare nu neagă identitățile naționale, dar reflectă mai bine obiectivele lumii democratice în ansamblul său.
- Este important să se recunoască faptul că în contextul problemelor globale complexe, relațiile internaționale necesită colaborare, comunicare și coordonare mai strânse între organizații și instituții, inclusiv prin conturarea unei platforme de valori comune și interese pentru a aborda provocările globale într-un mod eficient și coerent.

Sarcini de autoevaluare

- Distingeți capacitatea de a integra diverse perspective și surse de informații pentru a formula o înțelegere cuprinzătoare a conceptului;
- Evaluați obiectiv capacitatea de a aborda problema securității umane din multiple perspective, inclusiv din domeniile politicii, economiei, dreptului internațional;
- Utilizați impactul securității umane asupra politicilor internaționale și a relațiilor dintre state;
- Aplicați metode de cercetare independentă pentru a adânci înțelegerea asupra temei securității umane și a noilor direcții în dezvoltarea conceptului.

Teme pentru lucrul in dividual

- Riscuri și amenințări la adresa securității umane.
- Securitatea umană: concepte și abordări.
- De la securitatea națională la securitatea umană.
- Securitatea umană și dezordinea mondială.
- Către o arhitectură de securitate umană pentru Europa.
- Provocări la adresa securității umane în condițiile globalizării.